

Göteborg!

Från ingenting till allting till ... vad då?

Text Mark Isitt

Göteborg!

EGENTLIGEN ÄR JAG FRÅN MARSTRAND. Men är man uppvuxen bland Hamngator och Drottninggator och Kungsgator och rådhus och Grand Hotell, då är Kungälv eller Ytterby aldrig något alternativ. Då är det till Göteborg man flyttar när man flyttar hemifrån.

För oss som bodde i den norra skärgården var kurvan upp från Tingstadstunneln en symbol för framtiden. Ett uppsving både bokstavligt och bildligt. Man sköts ur mörkret och in i ljuset och genom bussens vindruta framträdde ”Goternas borg” med Ralph Erskines rödvida Skanskaskrapa som kartnål mitt i. Detta var platsen. En aning skrämmande i skala, bullrig och bufflig, men ... men ... alldeles, alldeles underbar.

När jag lyssnar till stadsplaneraren Bengt Mattias Carlsson (sidan 73) återkommer den där tjuskraften. För honom är Göteborg en världstad. Här kan det omöjliga åstadkommas. Ingen rår på Göteborg. Han berättar att staden föddes

ur ingenting, anlades i vassmark, att fästningsmurarna var så avskräckande att dansken inte ens bemödade sig om att attackera. Inspirationen kom från självaste Palmanova i Italien, den stjärnformade idealstaden. Och stadsplanen drogs upp av samma holländare som ritade miljonstäderna Manhattan och Jakarta.

En huvudstad i praktik om inte på papper.

Denna göteborgska dådkraft kan fortfarande skönjas. Senaste exemplet är Karlatornet. 80 planerade våningar, 266 meter högt, Nordens högsta hus. Beställt av civilekonomen och civilingenjören Ola Serneke som för tio år sedan startade Okidoki! Arkitekter tillsammans med Richard Stark. Sedan 2002 driver han Serneke Group, ett bygg- och fastighetsbolag som redan omsätter 3 miljarder men som vill upp i 100 miljarder före 2030. Peab, störst i Sverige, omsätter runt 40 miljarder.

Hybris?

Nej, bara lite göteborgsk framåtanda.

Karlatornet – detaljplanearbetet pågår för fullt – är resultatet av en internationell arkitekttävling där bland andra Zaha Hadid och hemmasonen Gert Wingårdh deltog. Wingårdh som närmast förkroppsligar stadens jävlar anamma – hans envisa höghuspropagerande och halsbrytande stilbyten kritiserades länge av arkitektetablissemang i Stockholm. Vann tävlingen gjorde arkitekterna på Skidmore, Owings & Merrill. De är dagens holländare.

Hur ser SOM på Göteborg? Hur gör kontoret för att förstå särarten, det Bengt Mattias Carlsson kallar ”stadsplanedialekten”, i de disparat olika städer där de verkar? Det berättar projektchefen Peter Jackson om på sidorna 101 till 114.

Blekingepojken Albert Lilienbergs metod – han var Göteborgs stadsarkitekt mellan 1907 och 1927 – var att lägga kartor på varandra. Nya och gamla, topografiska och tematiska. Han

lät rita upp dem i samma skala för att göra dem lätta att jämföra. Och så samlade han dem i ett praktverk, Historiskt kartverk över Göteborg med omnejd i 20 blad, skala 1:4000, upprättat för Jubileumsutställningen 1923.

I Göteborgs stadsmuseums faktarum finns ett av exemplaren. Med dess hjälp kan varje göteborgare leka stadsplanearkeolog, bläddra sig genom de historiska lagren. Här framträder stadens kvaliteter: den kuperade terrängen, det lummiga parkbältet runt 1600-talsstaden, de många karakteristiska stadsdelarna och alléerna som länkar dem, värdiga stråk med en liten knäck här och en liten knäck där. Som en spegling av den knixiga vallgraven och älven.

På dagens många ödesfrågor ger planerna tydliga svar. Hur ska de centrala ödetomterna hanteras? Vad gör vi med älvstränderna? Hur lyfter vi området runt centralen? Dagens tjänstemän behandlar ytorna som vore de blinda fläckar,

men Lilienberg har svar på det mesta. Kompletta kvartersstrukturer sträcker sig över Gullbergsvass, anlagda parker och ståtliga landmärken pryder Heden, Hisingen har kanaler breda som Stora hamnkanalen.

Redan 1923.

Ingen arkitektutexposé – Stockholmsutställningen 1930 inkluderad – har varit mer betydelsefull för en svensk stads utveckling än Jubileumsutställningen 1923. Göteborg gick från småstad till storstad på en sommar. Götaplatsen, Liseberg, Svenska mässan, Naturhistoriska museet, Slottsskogsvallen, Näckrosparken, Botaniska trädgården (bland mycket annat) – allt tillkom till invigningen den 8 maj 1923.

Och även om befolkningsmängden inte riktigt hängt med – utställningens grandiosa paradgator och monumentala arkitektur förutsatte en tillväxt som aldrig blev – känner nog alla göteborgare igen sig i det modiga anslaget. Att satsa stort.

Att ordna fest och skjuta raketer. Det där finns i befolkningens DNA.

Och 2021 är det dags igen. Stadens kommande 400-årsjubileum har varit ett riktmärke för flera av de senaste årens stadsinvesteringar. På födelsedagen är det tänkt att Karlatornet ska stå klart, liksom den nya bron till Hisingen, en linbana över älven, en park i före detta Frihamnen samt 7 000 bostäder (utöver den normala produktionen). Bland mycket annat.

Inte en chans att staden kommer att hinna det.

Men det är inte heller det viktiga, verkar det. Om staden är full av lyftkranar, om svetslopporna dansar i natten, om politikerna tvingas dricka champagne i reflexvästar och stålhattor och hardhats, då ser det minst lika bra ut som ståtliga byggnader i skinande skick.

Det viktigaste i Göteborg är att visa handlingskraft.

Slutresultatet är sekundärt. ■